

Η ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ : 1972 -1981

Υπο

Δρ Ν. ΤΑΤΣΟΥ*

Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, Τράπεζα τής Ελλάδος

Κατά πόσο ό φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων (ΦΕΦΠ) πρέπει να είναι προοδευτικός, αναλογικός ή αντίστροφα προοδευτικός εξαρτάται από την αρχή πού υιοθετείται όσο άφορα την φορολογική δικαιοσύνη, δηλαδή αναλογική, ίση, ή ίση οριακή θυσία [1], και τον ρυθμό μεταβολής τής οριακής χρησιμότητας του χρήματος. Όμως, εκτός και αν ή τελευταία παραμένει σταθερή ή εφαρμογή προοδευτικής φορολογίας θεωρείται επιβεβλημένη.

Τήν τελευταία δεκαετία ή νομοθεσία πού διέπει τον ΦΕΦΠ έχει υποστεί ποικίλες και συχνές τροποποιήσεις. Έτσι, ή φορολογική κλίμακα άλλαξε το 1975 και τό 1981 ενώ πολλές μεταβολές έγιναν και στις φορολογικές απαλλαγές και εκπτώσεις. Πιο συγκεκριμένα, τό 1974 αυξήθηκε τό ελάχιστο δριο συντήρησης και οί εκπτώσεις λόγω οικογενειακών βαρών. Τό 1975 εφαρμόσθηκε ή έκπτωση 10% από τον πληρωτέο φόρο, τό 1977 έγινε εφαρμογή τής μεθόδου Tax Credit πού τροποποιήθηκε στή συνέχεια τό 1980 και 1981, κλπ. Τόσο όμως οί μεταβολές στους φορολογικούς συντελεστές όσο και αυτές στις απαλλαγές και εκπτώσεις είναι επόμενο να επηρέασαν δχι μόνο τό μέγεθος τής επιβάρυνσης τών φορολογούμενων άλλα και τήν προοδευτικότητα του συστήματος, κάτι πού όπως φαίνεται δέν κίνησε τήν προσοχή τών οικονομικών μελετητών (*),

Στή μελέτη αυτή θα εξετασθεί εάν, και σέ ποιο βαθμό οί φορολογικές μεταρρυθμίσεις κατά τήν περίοδο 1972- 1981 επηρέασαν τόν βαθμό προοδευτικότητας

* Οί απόψεις πού εκφράζονται στην εργασία αυτή δέν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη και τις απόψεις τής Τράπεζας.

(1) Για παλαιότερη μέτρηση τής προοδευτικότητας βλέπε [2, 3].

του ΦΕΦΠ. Για τόν σκοπό αυτό θα παρακολουθήσουμε τόσο τήν από έτος σε έτος εξέλιξη της προοδευτικότητας για κάθε εισοδηματικό κλιμάκιο όσο και τήν εξέλιξη της καθώς ανερχόμαστε τήν εισοδηματική κλίμακα. Στή συνέχεια θα εξετασθεί ή επίδραση του πληθωρισμού και της ανάπτυξης της χώρας στην προοδευτικότητα του φόρου και θα εκτιμηθεί ή επίπτωση που θα είχε ή εφαρμογή αυτόματης τιμαριθμοποίησης της φορολογίας.

Πριν όμως προχωρήσουμε στην μέτρηση της προοδευτικότητας μερικές παρατηρήσεις πρέπει να γίνουν όσο άφορα τόν ορισμό και τίς μεθόδους μέτρησης της.

1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Είναι γενικά αποδεκτό ότι ένας φόρος είναι προοδευτικός όταν ό μέσος ή/ και ό οριακός φορολογικός συντελεστής αυξάνει όταν ανερχόμαστε τήν εισοδηματική κλίμακα, αναλογικός όταν ό μέσος ή/ και ό οριακός φορολογικός συντελεστής παραμένει σταθερός, και αντίστροφα προοδευτικός όταν ό μέσος ή/ και ό οριακός φορολογικός συντελεστής μειούται μέ τήν αύξηση του εισοδήματος. Μαθηματικά, μπορούμε να εκφράσουμε τα φορολογικά έσοδα σαν συνάρτηση του εισοδήματος,

$$T = f(Y) \quad \text{καί τόν μέσο φορολογικό συντελεστή σαν}$$

$$A = f(Y)/Y \quad \text{ή παράγωγος της οποίας έχει}$$

$$\frac{d}{dY} \left[\frac{f(Y)}{Y} \right] = \frac{1}{Y} \left[f'(Y) - \frac{f(Y)}{Y} \right],$$

ή

$$\frac{d}{dY} \left[\frac{f(Y)}{Y} \right] = \frac{M - A}{Y}$$

με M οριακό φορολογικό συντελεστή

όπου το M παριστά τον οριακό φορολογικό συντελεστή. Έτσι, εάν $(M - A) < 0$ ό φόρος θεωρείται προοδευτικός, εάν $(M - A) = 0$ αναλογικός, και εάν $(M - A) > 0$ αντίστροφα προοδευτικός. Άλλως, ό φόρος είναι προοδευτικός ότον ό οριακός

φορολογικός συντελεστής είναι μεγαλύτερος του μέσου, αναλογικός όταν είναι ίσος, και αντίστροφα προοδευτικός όταν ο οριακός φορολογικός συντελεστής είναι μικρότερος του μέσου.

Διάκριση όμως πρέπει να γίνει εδώ μεταξύ προοδευτικότητας σε σημείο του χρόνου και προοδευτικότητας άνα τον χρόνο. Ο ορισμός της προοδευτικότητας σε σημείο του χρόνου δόθηκε πιο πάνω. Μπορούμε να ορίσουμε ένα φόρο σαν προοδευτικό, αναλογικό ή αντίστροφα προοδευτικό άνα τον χρόνο εάν ή ελαστικότητα των εσόδων σε σχέση με την φορολογική βάση είναι μεγαλύτερη, ίση ή μικρότερη της μονάδας αντίστοιχα. Από τους ορισμούς αυτούς είναι σαφές ότι ή προοδευτικότητα σε σημείο του χρόνου είναι κατάλληλη για την εξέταση της φορολογικής δικαιοσύνης και ότι ή προοδευτικότητα άνα τον χρόνο αναφέρεται στην εισοδηματική ελαστικότητα του φόρου. Σύγχυση μπορεί να προκληθεί από το γεγονός διτι ή προοδευτικότητα σε σημείο του χρόνου θεωρείται διτι συνεπάγεται ύπαρξη προοδευτικότητας άνα τον χρόνο (²). Όμως, δέν αποκλείεται ένας φόρος προοδευτικός σε σημείο του χρόνου να είναι αναλογικός ή ακόμη αντίστροφα προοδευτικός άνα τον χρόνο (³).

II. ΜΕΤΡΗΣΗ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Υπάρχουν διάφοροι μέθοδοι για την μέτρηση του βαθμού προοδευτικότητας ενός φόρου [4]. Οί μέθοδοι αυτές είναι :

A. Προοδευτικότητα Μέσου Φορολογικού Συντελεστή :

Η προοδευτικότητα του μέσου φορολογικού συντελεστή μπορεί να μετρηθεί από τον βαθμό μεταβολής του συντελεστή αυτού ή

(2) Προοδευτικότητα άνα τον χρόνο δέν σημαίνει ότι υπάρχει και προοδευτικότητα σε σημείο του χρόνου.

(3) Ο μέσος οριακός συντελεστής μιας φορολογικής κλίμακας υπολογίζεται σαν

$$j = \frac{dT}{d\beta} = \sum_{i=1}^n t_i B_i / dB. \text{ όπου}$$

t_i = συντελεστής κλιμακίου i , dB_i = μεταβολή εισοδήματος κλιμακίου i , και r = αριθμός κλιμακίων. Έτσι, εάν π.χ. ή άνα κλιμάκιο κατανομή του φορολογητέου εισοδήματος παραμείνει αμετάβλητη άνα τον χρόνο τό dT/dB δέν θα μεταβληθεί και ή ελαστικότητα θά ίσοϋται με την μονάδα ακόμη και αν ο φόρος είναι προοδευτικός σε σημείο του χρόνου. Για μεγαλύτερη άναλυση βλέπε N. Tatsos [3].

$$\frac{T_1}{Y_1} - \frac{T_0}{Y_0} \Big/ Y_1 - Y_0$$

όπου $Y_1 > Y_0$ και T_0, T_1 είναι φορολογικά έσοδα που αναλογούν στα εισοδήματα Y_0 και Y_1 αντίστοιχα. Η σχέση αυτή μπορεί να γραφεί σαν :

$$\frac{d}{dY} \left[\frac{f(Y)}{Y} \right] = \frac{M_{1-0} - A_0}{Y_1}$$

όπου A_0 είναι ο μέσος συντελεστής του φόρου για εισόδημα Y_0 και M_{1-0} είναι ο συντελεστής που εφαρμόζεται στο εισόδημα $Y_1 - Y_0$, και μετράει την κλίση της καμπύλης μέσων εσόδων σε σχέση με το εισόδημα. "Όταν το αποτέλεσμα είναι θετικό ο φόρος είναι προοδευτικός, όταν ισούται με το μηδέν είναι αναλογικός και όταν είναι αρνητικό ο φόρος είναι αντίστροφα προοδευτικός.

Β. Προοδευτικότητα Οριακού Φορολογικού Συντελεστή :

Δείχνει τον ρυθμό μεταβολής στους οριακούς συντελεστές του φόρου και εκφράζεται σαν

$$\frac{\frac{T_2 - T_1}{Y_2 - Y_1} - \frac{T_1 - T_0}{Y_1 - Y_0}}{Y_2 - Y_1} = \frac{M_{2-1} - M_{1-0}}{Y_2 - Y_1}$$

όπου $Y_2 > Y_1 > Y_0$. Το μέτρο αυτό είναι η δεύτερη παράγωγος των φορολογικών εσόδων σε σχέση με το εισόδημα $\frac{d^2}{dY^2} (Y)$ και μετράει την κλίση της καμπύλης του οριακού φορολογικού συντελεστή. "Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση όταν ο φόρος είναι προοδευτικός ο συντελεστής είναι θετικός, όταν είναι αναλογικός ο συντελεστής ισούται με τον μηδέν, και όταν είναι αντίστροφα προοδευτικός ο συντελεστής είναι αρνητικός.

Γ. Προοδευτικότητα Επιβάρυνσης (Εισοδηματική Ελαστικότητα):

Είναι ο λόγος της ποσοστιαίας μεταβολής των φορολογικών εσόδων προς την ποσοστιαία μεταβολή του εισοδήματος.

$$\frac{T_1 - T_0}{T_0} \cdot \frac{Y_0}{Y_1 - Y_0} \quad \text{ή} \quad (4) \quad \frac{M_{1-0}}{A_0}$$

"Όταν ο φόρος είναι προοδευτικός ο συντελεστής είναι μεγαλύτερος της μονάδας, όταν είναι αναλογικός είναι μικρότερος της μονάδας και όταν είναι αντίστροφα προοδευτικός είναι μικρότερος της μονάδας.

Από τα πιο πάνω προκύπτει ότι οι τρεις αυτές μέθοδοι διαφέρουν όχι μόνο όσο αφορά την έμφαση που αποδίδουν στις διάφορες πτυχές της προοδευτικότητας αλλά και στα αποτελέσματα. "Ετσι, εάν υποθέσουμε ότι επιθυμείται αύξηση των εσόδων, για να διατηρηθεί αμετάβλητη ή προοδευτικότητα του μέσου φορολογικού συντελεστή πρέπει οι μέσοι συντελεστές που αντιστοιχούν στα διάφορα επίπεδα εισοδήματος να αυξηθούν κατά τον αυτό αριθμό ποσοστιαίων μονάδων⁽⁵⁾. Για να διατηρηθεί ο βαθμός προοδευτικότητας του οριακού φορολογικού συντελεστή πρέπει οι οριακοί συντελεστές να αυξηθούν κατά τον αυτό αριθμό ποσοστιαίων μονάδων, ενώ για διατήρηση της προοδευτικότητας της φορολογικής επιβάρυνσης απαιτείται ίση ποσοστιαία αύξηση των μέσων συντελεστών. Διαφορές όμως υπάρχουν και όσο αφορά τις προτιμήσεις των διαφόρων εισοδηματικών τάξεων σχετικά την μέτρηση της προοδευτικότητας⁽⁶⁾.

Είναι δύσκολο να οριστεί η «σωστή» μέθοδος υπολογισμού της προοδευτικότητας άλλα η επιλογή πρέπει να γίνει με κριτήριο τον τρόπο χρησιμοποίησης των εκτιμώμενων συντελεστών. "Ετσι, στις σελίδες που ακολουθούν, λόγω γενι-

(4) Αφού η ελαστικότητα είναι :

$$\frac{df(Y)}{f(Y)} \cdot \frac{Y}{dY} = \frac{df(Y)/dY}{f(Y)/Y} = \frac{M}{A}$$

(5) Βλέπε Παράρτημα

(6) Η σειρά προτίμησης είναι προοδευτικότητα μέσω συντελεστή, οριακού συντελεστή, και φορολογικής επιβάρυνσης για τις ανώτερες εισοδηματικές τάξεις και προοδευτικότητα φορολογικής επιβάρυνσης, οριακού συντελεστή, και μέσω συντελεστή για τις κατώτερες εισοδηματικές τάξεις. Σε περίπτωση μείωσης των συντελεστών ή σειρά προτίμησης αντιστρέφεται.

κώτερου ενδιαφέροντος τής μελέτης, άλλα και για νά εξετασθεί πως οι μεταρρυθμίσεις στην φορολογική νομοθεσία επηρέασαν τα κατώτερα και ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια, ή προοδευτικότητα θα μετρηθεί τόσο μέ βάση την μέθοδο του μέσου συντελεστή όσο και αυτή τής φορολογικής επιβάρυνσης.

III. Η ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΦΕΦΠ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1972-81

Η προοδευτικότητα μπορεί νά μετρηθεί κατά εισοδηματικά κλιμάκια άλλα και για συγκεκριμένα επίπεδα εισοδήματος. Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, ή προοδευτικότητα του μέσου φορολογικού συντελεστή υπολογίζεται από τον λόγο $(M1-o - A0)/Y_1$ και επειδή ο οριακός συντελεστής αυξάνει σε κάθε ανώτερο κλιμάκιο εισοδήματος ή πτώση του βαθμού προοδευτικότητας για συγκεκριμένα επίπεδα εισοδήματος παρίσταται από μία ασυνεχή καμπύλη όπου τα σημεία ασυνέχειας καθορίζονται από τις αυξήσεις των οριακών φορολογικών συντελεστών στα διαδοχικά κλιμάκια εισοδήματος. Έτσι, ή σύγκριση του βαθμού προοδευτικότητας στα διάφορα επίπεδα εισοδήματος οδηγεί σε συμπεράσματα που αναπόφευκτα εξαρτώνται από τα επίπεδα εισοδήματος του αυθαίρετα επιλέγονται για σύγκριση. Από την άλλη πλευρά, ο υπολογισμός τής προοδευτικότητας κατά εισοδηματικά κλιμάκια έχει τό πλεονέκτημα ότι λαμβάνει υπόψη ολόκληρο τον αριθμό των φορολογούμενων, τό συνολικό τους εισόδημα και τον αναλογούντα φόρο (7), και είναι ευκολότερος στην εκτέλεση αφού τα στατιστικά στοιχεία που απαιτούνται προσφέρονται έτοιμα στις επίσημες στατιστικές. Όμως, ή μέθοδος αυτή μπορεί νά δείξει σημαντικές διαφορές στην προοδευτικότητα μεταξύ ετών στα οποία δέν υπήρξαν μεταβολές στις φορολογικές παραμέτρους, γιατί οί έτσι διενεργούμενες μετρήσεις επηρεάζονται από παράγοντες όπως είναι οί μεταβολές στις προσωπικές συνθήκες των φορολογούμενων, στην κατανομή του εισοδήματος, στην σύνθεση του συνολικού εισοδήματος, στα μέτρα κατά τής φοροδιαφυγής που επηρεάζουν τις διάφορες εισοδηματικές ομάδες κατά διαφορετικούς τρόπους, κλπ. Τέλος, ή αξιοπιστία των εκτιμήσεως θά εξαρτάται άμεσα από την ποιότητα των στατιστικών σειρών που χρησιμοποιήθηκαν στους υπολογισμούς. Έτσι, όταν συγκρίνονται τα συστήματα που ίσχυσαν κατά τή διάρκεια τής εξεταζόμενης περιόδου δέν είναι δυνατόν νά απομονωθεί τό μέρος τής μεταβολής τής προοδευτικότητας που οφείλεται στις τροποποιήσεις τής φορολογικής νομοθεσίας — κάτι που αποτελεί τό ενδιαφέρον τής μελέτης— από αυτό που οφείλεται στην επίδραση των πιο πάνω παραγόντων. Για τους λόγους αυτούς προτιμήσαμε ή μέτρηση νά

(7) Αυτό είναι Ιδιαίτερα σημαντικό για τον ελληνικό ΦΕΦΠ όπου τά εισοδήματα που προκύπτουν από τις διάφορες πηγές απολαμβάνουν διαφορετικές απαλλαγές και εκπτώσεις.

γίνει για συγκεκριμένα επίπεδα εισοδήματος πού εκτός των άλλων θα μας επιτρέψει να παρακολουθήσουμε τις επιδράσεις πού άσκησαν στό βαθμό προοδευτικότητας οί μεταβολές στην φορολογική νομοθεσία τα τελευταία τέσσερα χρόνια για τά όποια δέν υπάρχουν ακόμη επίσημα στατιστικά στοιχεία.

Η εξέλιξη της προοδευτικότητας τοῦ μέσου φορολογικού συντελεστή φαίνεται στον πίνακα 1. Στην πρώτη στήλη του πίνακα εμφανίζονται τα επίπεδα εισοδήματος πού επιλέχθηκαν για εξέταση. Άπό τά εισοδήματα αυτά αφαιρέθηκαν, για κάθε έτος της εξεταζόμενης περιόδου, τά ποσά των απαλλαγών και εκπτώσεων πού θεωρούνται ότι αντανακλούν τις ικανότητες των ατόμων να πληρώσουν φόρο. Έπειδή οί εκπτώσεις αυτές εξαρτώνται από τήν πηγή πού προέρχεται το εισόδημα και τήν οικογενειακή κατάσταση των φορολογούμενων έγινε ή υπόθεση διτι οί φορολογούμενοι είναι μισθωτοί μέ σύζυγο και δύο τέκνα (8). Η επιλογή αυτή έγινε γιατί οί μισθωτοί αποτελούν τήν σημαντικότερη, από πλευράς μεγέθους, κατηγορία φορολογούμενων αντιπροσωπεύοντας τό 1978 τό 40,7% του συνόλου και τό 47,1% του δηλωθέντος εισοδήματος (για τήν αμέσως επόμενη σε μέγεθος κατηγορία φορολογούμενων — τους εμπόρους, βιομηχάνους, βιοτέχνες και επαγγελματίες— τά ποσοστά αυτά ήταν 35,4% και 28,0% αντίστοιχα). Επίσης ή υπόθεση για τά τρία εξαρτώμενα μέλη — σύζυγος και δύο τέκνα — έγινε γιατί πλησιάζει περισσότερο τήν μέση οικογενειακή κατάσταση των Ελλήνων. Παρατηρείται ότι κατά τήν διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου υπήρξε ή τάση τά απαλλασσόμενα της φορολογίας ποσά να αυξάνουν. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε διτι ενώ τό 1972 σε εισόδημα 500.000 οί 72.000 ή άλλως τό 14,4% αυτού παρέμενε αφορολόγητο, τό 1981 τό ποσό απαλλαγής ανέρχεται σέ 182.500 ή άλλως 36,5% τοῦ συνολικού εισοδήματος. Στην έτσι υπολογιζόμενη βάση εφαρμόστηκαν οί εκάστοτε ισχύοντες φορολογικοί συντελεστές και λοιπές ρυθμίσεις (έκπτωση από πληρωτέο φόρο, Tax Credit) για τόν υπολογισμό τοῦ φόρου.

Οί συντελεστές προοδευτικότητας πού υπολογίσθηκαν μέ βάση τά στοιχεία αυτά δείχνουν διτι καθώς προχωράμε από τά κατώτερα προς τά ανώτερα επίπεδα εισοδήματος ό βαθμός προοδευτικότητας, μετρούμενος από τήν κλίση της καμπύλης του μέσου φορολογικού συντελεστή, μειώνεται. Παρατηρείται ότι ή πτώση αυτή της προοδευτικότητας είναι ταχύτερη στα ανώτερα και ιδιαίτερα στα ανώτατα επίπεδα εισοδήματος. Έτσι, ό βαθμός προοδευτικότητας μειώνεται σχεδόν στό μισό μεταξύ εισοδήματος ενός και δύο εκατομμυρίων δραχμών και ακόμη

(8) Η υπόθεση αυτή έγινε γιατί σκοπός των εκπτώσεων είναι να δώσουν προοδευτικότητα στό σύστημα. Είναι προφανές ότι ό περιορισμός της ανάλυσης σέ μια μόνο κατηγορία φορολογούμενων, πιθανό να δώσει αποτελέσματα διαφορετικά από αυτά πού θα προέκυπταν εάν οί υπολογισμοί γίνονταν για τό σύνολο των φορολογούμενων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 : ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕΣΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ
(Μισθωτός με σύζυγο και δύο τέκνα)

ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (δραχμές)	1972-73	1974	1975-76	1977	1978-79	1980	1981
150.000	—	—	—	—	—	—	—
180.000	0,0041	0,0042	0,0033	—	—	—	—
210.000	0,0036	0,0038	0,0035	0,0014	—	—	—
250.000	0,0041	0,0035	0,0035	0,0046	0,0031	—	—
300.000	0,0043	0,0040	0,0040	0,0047	0,0043	—	—
350.000	0,0039	0,0040	0,0039	0,0044	0,0045	0,0020	—
400.000	0,0037	0,0038	0,0036	0,0040	0,0040	0,0048	0,0033
450.000	0,0035	0,0036	0,0035	0,0039	0,0038	0,0043	0,0021
500.000	0,0035	0,0035	0,0035	0,0038	0,0038	0,0041	0,0037
600.000	0,0030	0,0033	0,0033	0,0035	0,0036	0,0040	0,0034
700.000	0,0028	0,0029	0,0029	0,0030	0,0031	0,0034	0,0032
800.000	0,0025	0,0027	0,0026	0,0027	0,0027	0,0030	0,0028
900.000	0,0020	0,0021	0,0021	0,0021	0,0023	0,0026	0,0027
1.000.000	0,0018	0,0020	0,0020	0,0020	0,0020	0,0022	0,0024
2.000.000	0,0009	0,0010	0,0011	0,0011	0,0011	0,0012	0,0014
3.000.000	0,0003	0,0003	0,0005	0,0005	0,0005	0,0005	0,0006

περισσότερο μεταξύ δύο και τριών εκατ. δραχμών. Η εξέλιξη αυτή του βαθμού προοδευτικότητας δεν εκπλήσσει και εξηγείται εύκολα από τον τύπο που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της. Η διαφορά μεταξύ του οριακού και του μέσου συντελεστή του φόρου τείνει να μειώνεται όταν βαδίζουμε από τα κατώτερα, όπου οι οριακοί συντελεστές αυξάνουν ταχύτερα και όπου το εύρος των κλιμακίων είναι μικρό, προς τα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια, και κατά συνέπεια οι συντελεστές προοδευτικότητας που προκύπτουν διαιρώντας αυτή την συνεχώς μειούμενη διαφορά με αυξανόμενα επίπεδα εισοδήματος τείνει να μειώνεται.

Εξετάζοντας τώρα τις διάφορες φορολογικές μεταρρυθμίσεις και τις μεταβολές που επέφεραν στο μέγεθος των συντελεστών παρατηρούνται τα εξής. Το 1974 το ελάχιστο όριο συντήρησης αυξήθηκε από 15.000 σε 20.000, οι εκπτώσεις λόγω οικογενειακών βαρών για την υπό εξέταση κατηγορία φορολογούμενων από 32.000 σε 50.000 και το μέγιστο απαλλαγής από τον φόρο μισθωτών υπηρεσιών από 25.000 σε 40.000. Έτσι, το φορολογητέο εισόδημα που άντιστοιχοῦσε π.χ. στις 500.000 δραχμές μειώθηκε από 428.000 σε 390.000 δραχμές και ο αναλογούν φόρος από 86.200 σε 73.300. "Όμως, αν και οι μεταβολές αυτές είχαν σαν συνέπεια μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης, οι συντελεστές προοδευτικότητας, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων αυξήθηκαν. Το 1975 τροποποιήθηκε η φορολογική κλίμακα ή οποία διατηρήθηκε και μέχρι το 1980 και συγχρόνως έγινε για πρώτη φορά η εφαρμογή εκπτώσεως 10% από τον πληρωτέο φόρο. Η νέα κλίμακα, που αύξησε το εύρος και κατά συνέπεια μείωσε τον αριθμό των κλιμακίων, είχε ψηλότερους οριακούς συντελεστές για εισοδήματα ανώτερα του ύψους περίπου των 100.000 και προκάλεσε μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης στους κατόχους εισοδήματος κατώτερου των 200.000 και αύξηση της επιβάρυνσης στα ψηλότερα κλιμάκια. "Όμως η προοδευτικότητα την περίοδο 1975 - 76 παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη που αποτελεί ένδειξη ότι οι μέσοι συντελεστές για τα διάφορα επίπεδα εισοδήματος μεταβλήθηκαν κατά τον αυτό περίπου αριθμό ποσοστιαίων μονάδων. Το 1977 η εισαγωγή του συστήματος Tax Credit είχε σαν αποτέλεσμα να αυξηθεί ο βαθμός προοδευτικότητας για εισοδήματα 250.000 - 800.000 και να παραμείνει αμετάβλητος για τα ψηλότερα εισοδήματα. Παρατηρείται ότι η αύξηση αυτή της προοδευτικότητας ήταν ψηλότερη στα χαμηλά εισοδήματα και σταδιακά έφθινε. Τα δύο επόμενα έτη η μόνη τροποποίηση της φορολογικής νομοθεσίας ήταν η αύξηση του μέγιστου απαλλαγής από τον φόρο μισθωτών υπηρεσιών από 40.000 σε 60.000 δρχ. που ελάχιστα άλλαξε τους συντελεστές προοδευτικότητας. Το 1980 έγινε αύξηση των ποσών Tax Credit από 6.000, για την υπό εξέταση κατηγορία φορολογούμενων σε 17.400 δρχ. Επί πλέον το μέγιστο της απαλλαγής από τον φόρο μισθωτών υπηρεσιών αυξήθηκε από 60.000 σε 90.000 δραχμές. Οι μεταβολές αυτές μείωσαν σημαντικά την επιβάρυνση των φορολογουμένων αλλά αύξησαν τον βαθμό προοδευτικότητας που σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ οριακού

καί μέσου συντελεστή αυξήθηκε. Τέλος, ή μείωση της προοδευτικότητας που πραγματοποιήθηκε το 1981 για εισοδήματα εως 800.000 υπήρξε αποτέλεσμα της περαιτέρω αύξησης των ποσών Tax Credit σε συνδυασμό μέ τήν ταυτόχρονη μεταβολή της φορολογικής κλίμακας.

Στον πίνακα 2 εμφανίζονται οι εκτιμήσεις των συντελεστών προοδευτικότητας της φορολογικής επιβάρυνσης. Παρατηρείται καί εδώ ότι ό βαθμός προοδευτικότητας μειώνεται καθώς προχωράμε άπα τα κατώτερα στα ανώτερα εισοδήματα. 'Επίσης, παρατηρείται ότι κατά τήν διάρκεια τής εξεταζόμενης περιόδου ή προοδευτικότητα αυξάνε συνεχώς και για όλα τα εισοδήματα πού εξακολουθούν να φορολογούνται. 'Η αύξηση όμως αυτή τής προοδευτικότητας ήταν ταχύτερη για τα κατώτερα καί μεσαία εισοδήματα καί βραδύτερη για τα ανώτερα εισοδήματα. "Ετσι π.χ. από τό 1972 εως το 1981 ό συντελεστής προοδευτικότητας αυξήθηκε από 1,95 σε 8,04 για εισόδημα, 400.000, από 1,67 σε 2,41 για εισόδημα 800.000 καί από 1,24 σε 1,41 για εισόδημα 2.000.000. Δηλαδή, ή αύξηση των αφορολόγητων ορίων καί εκπτώσεων καί ή μεταβολή των συντελεστών ενώ μείωσε τήν φορολογική επιβάρυνση των φορολογουμένων είχε σαν συνέπεια ή προοδευτικότητα τής επιβάρυνσης να αυξηθεί, ιδιαίτερα για τα χαμηλά καί μεσαία εισοδήματα, μέ εξαίρεση τα κατώτατα κλιμάκια (εισόδημα κατώτερο των 350.000) πού παρέμειναν αφορολόγητα. 'Η διαφορά αυτή οφείλεται στην εξέλιξη τοῦ οριακού φορολογικού συντελεστή πού τό 1981 αυξήθηκε από 13,27 στις 400.000 σε 25,14 στις 600.000, ενώ τό 1972 από 26,68 σε μόνο 36,12.

Άπό τα πιά πάνω προκύπτει ότι σύμφωνα μέ τήν μέθοδο τοῦ μέσου φορολογικού συντελεστή ή προοδευτικότητα για εισοδήματα ανώτερα των 500.000 (καί εως 3.000.000) ήταν τό 1981 ανώτερη αυτής της αρχής τής περιόδου, ενώ σύμφωνα μέ τήν μέθοδο τής φορολογικής έπ βάρυνσης αύξηση τοῦ βαθμού προοδευτικότητας υπήρξε όχι μόνο σε όλα τα επίπεδα εισοδήματος πού εξακολουθοῦσαν να φορολογούνται, άλλα ή αύξηση αυτή ήταν ταχύτερη στά χαμηλότερα καί αισθητά μικρότερη στά ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια. 'Επί πλέον, όχι μόνο οί συντελεστές προοδευτικότητας για τα κατώτερα κλιμάκια είναι τό 1981 πολλαπλάσιοι αυτών τοῦ 1972 άλλα ό ρυθμός μείωσης τους καθώς ανερχόμαστε τήν εισοδηματική κλίμακα είναι πολύ ταχύτερος. Τής τάσης αυτής δέν αποτελεί εξαίρεση ή επίδραση τής κατά τό 1981 αύξησης των ποσών Tax Credit καί μετατροπής τής φορολογικής κλίμακας.

IV. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

'Αφετηρία για τήν εξέταση τής επίδρασης πού άσκει ό πληθωρισμός καί ή

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 : ΠΡΟΔΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗΣ
(Μισθωτός με σύζυγο και 0 τέκνα)

ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (δραχ.)	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
150-180.000	2,27	2,27	3,45	3,54	3,54	-	-	-	-	-
180-210.000	2,09	2,09	2,82	3,10	3,10	6,97	-	-	-	-
210-250.000	2,14	2,14	2,42	2,69	2,69	5,25	6,26	6,26	-	-
250-300.000	2,10	2,10	2,40	2,55	2,55	3,54	4,16	4,16	-	-
300-350.000	2,00	2,00	2,33	2,40	2,40	2,95	3,37	3,37	7,06	-
350-400.000	1,95	1,95	2,20	2,24	2,24	2,58	2,84	2,84	5,89	8,04
400-450.000	1,92	1,92	2,12	2,19	2,19	2,44	2,59	2,59	4,09	4,28
450-500.000	1,93	1,93	2,07	2,17	2,17	2,35	2,48	2,48	3,43	4,68
500-600.000	1,77	1,77	1,92	1,99	1,99	2,08	2,20	2,20	2,72	3,12
600-700.000	1,73	1,73	1,84	1,87	1,87	1,94	2,02	2,02	2,36	2,73
700-800.000	1,67	1,67	1,80	1,81	1,81	1,87	1,92	1,92	2,17	2,41
800-900.000	1,58	1,58	1,67	1,67	1,67	1,71	1,78	1,78	2,00	2,25
900-1000.000	1,56	1,56	1,64	1,67	1,67	1,70	1,74	1,74	1,87	2,15
1000-2000.000	1,24	1,24	1,27	1,28	1,28	1,29	1,31	1,31	1,35	1,41
2000-3.000.000	1,15	1,15	1,17	1,22	1,22	1,23	1,24	1,24	1,26	1,42

ανάπτυξη της χώρας στην προοδευτικότητα του ΦΕΦΠ αποτελεί τό γεγονός ότι τα επίπεδα του εισοδήματος συγκρίνονται αντικειμενικότερα κατά την διάρκεια μιας περιόδου όχι τόσο μέ βάση τό απόλυτο τους μέγεθος, άλλα από την σχετική τους θέση στην εισοδηματική κλίμακα. "Έτσι, δέν έχει μεγάλη πρακτική σημασία ή σύγκριση των μέσων και οριακών συντελεστών πού αντιστοιχούσαν τό 1972 και τό 1980 στό αυτό επίπεδο εισοδήματος — π.χ. 500.000 — άφοϋ τα πιο πάνω ετη τό εισόδημα αυτό από κοινωνικής σκοπιάς αντιπροσωπεύει εντελώς διαφορετική εισοδηματική κατάσταση. (Τό 1980 αποτελούσε ετήσιες αποδοχές ενός μεσαίου εισοδήματος άτομου ενώ τό 1972 ήταν αρκετά ψηλό εισόδημα). Ή διαφορά αυτή δέν οφείλεται μόνο στην αύξηση των τιμών, άφοϋ καί μετά την κατάλληλη διόρθωση τα εισοδήματα θά διαφέρουν από κοινωνικής σκοπιάς, άλλα στή γενική αύξηση των εισοδημάτων πού έλαβε χώρα κατά την διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου.

"Όταν μέ τήν πάροδο τοϋ χρόνου τά εισοδήματα αυξάνουν σέ απόλυτους όρους άλλα παραμένει αμετάβλητη ή σχετική τους θέση στην εισοδηματική κλίμακα, ή προοδευτικότητα τοϋ φόρου εισοδήματος θά οδηγήσει, *ceteris paribus*, σέ αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης. Ή αυτόματη αύξηση των μέσων καί οριακών συντελεστών πού θά προκληθεί από τόν συνδυασμό προοδευτικότητας καί ψηλού ρυθμού πληθωρισμού μπορεί νά διαχωρισθεί σέ πραγματική και ονομαστική προοδευτικότητα, όπου πραγματική καλείται ή αύξηση των συντελεστών πού προκαλείται από τήν πραγματική αύξηση τοϋ εισοδήματος καί ονομαστική ή αύξηση τών συντελεστών πού προκαλείται από τήν ονομαστική αύξηση τοϋ εισοδήματος [5].

"Έτσι, αν Υ παριστά τό εισόδημα ενός φορολογούμενου τό 1980 μέ αντίστοιχο εισόδημα $Y \frac{W72}{W80}$ τό 1972, ή πραγματική προοδευτικότητα εκτιμάται υπολογίζοντας μέ βάση τήν κλίμακα τοϋ 1972 τήν μεταβολή των συντελεστών (μέσων ή/

καί οριακών) για τό εισόδημα πού αυξάνει από $Y \frac{W72}{W80}$ σέ $Y \frac{W72}{W80} \cdot \frac{W80/P80}{W72/P72}$,

όπου W 72 καί W 80 είναι οί δείκτες μισθών και P 72, P 80 οί δείκτες τιμών τό 1972 καί 1980 αντίστοιχα. Κατά τόν ίδιο τρόπο ή ονομαστική προοδευτικότητα εκτιμάται υπολογίζοντας μέ βάση τήν κλίμακα τοϋ 1972 τήν αύξηση των συντελε-

στων για εισόδημα πού αυξάνει από $Y \frac{W72}{W80}$ σέ $Y \frac{W80/P80}{W72/P72}$

$$Y \frac{W72}{W80} \frac{W80/P80}{W72/P72} \frac{P80}{P72} \quad \eta \quad Y \frac{W72}{W80} \frac{W80}{W72}$$

Μέ δείκτη λοιπόν τιμών $P80 = 100$ και $P72=28,3$ και δείκτη μισθών $W80 = 100$ και $W72= 22,2$ ή πραγματική προοδευτικότητα ⁽⁹⁾ υπολογίζεται προσδιορίζοντας σύμφωνα με την κλίμακα τοῦ 1972 τήν αύξηση τοῦ συντελεστή για εισόδημα πού αυξάνει από 111.000 (εισόδημα το 1972 ισοδύναμο τών 500.000 τό 1980) σε 111.000 $\frac{28,3}{100} = 141.414$, και ή ονομαστική προοδευτικότητα υπολογίζεται προσδιορίζοντας μέ βάση τήν κλίμακα τοῦ 1972 τήν αύξηση των συντελεστών για εισόδημα πού αυξάνει από 141.414 σε 500.000.

Οί εκτιμήσεις αυτές εμφανίζονται στον πίνακα 3. Οι πρώτες στήλες τοῦ πίνακα εμφανίζουν δύο σειρές σχετικά ισοδύναμων εισοδημάτων τα ετη 1980 και 1972 αντίστοιχο. Ἀκολουθοῦν οί μέσοι φορολογικοί συντελεστές πού υπολογίσθηκαν μέ βάση τις κλίμακες πού ίσχυαν τα ετη αυτά. Ἡ διαφορά μεταξύ τών μέσων αυτών συντελεστών για τα σχετικά ισοδύναμα εισοδήματα (incremental average rates) αποτελεί ένδειξη μεταβολής της προοδευτικότητας κατά τήν διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Ἡ μεταβολή αυτή της προοδευτικότητας αναλύεται στή συνέχεια σε αυτή πού οφείλεται στην πραγματική και ονομαστική προοδευτικότητα. Παρατηρείται ότι τό άθροισμα τών δύο (συνολική προοδευτικότητα) διαφέρει της πραγματοποιηθείσης κατά τήν επίδραση πού άσκησαν οί μεταβολές στην φορολογική κλίμακα. Ἡ επίδραση αυτή της μεταβολής στή φορολογική κλίμακα εμφανίζεται στην τελευταία στήλη τοῦ πίνακα.

Ἀπό τον πίνακα 3 προκύπτει ότι ή αύξηση τών μέσων φορολογικών συντελεστών πού πραγματοποιήθηκε κατά τήν διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου οφείλεται κυρίως στην ψηλή ονομαστική προοδευτικότητα. Μάλιστα, μέ μια μόνο εξαίρεση, ή επίδραση της ονομαστικής προοδευτικότητας υπήρξε για όλα τα επίπεδα εισοδήματος ψηλότερη της πραγματοποιηθείσης. Παρατηρείται όμως ότι ή σημασία της αν καί παραμένει σημαντικότερη μειώνεται καθώς ανερχόμαστε τήν εισοδηματική κλίμακα πού σημαίνει ότι ό ψηλός ρυθμός πληθωρισμού επηρέασε συγκριτικά δυσμενέστερα τις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις. Ἡ μεγάλη αυτή επίδραση τοῦ πληθωρισμού στην προοδευτικότητα τοῦ ΦΕΦΠ δέν αντισταθμίστηκε από τις μεταρρυθμίσεις πού έκαναν οί δημοσιονομικές αρχές στην φορολογική νομοθεσία άλλα και στον πολύ περιορισμένο βαθμό

(9) Ἐδῶ P= δείκτης τιμών καταναλωτή καί W= δείκτης μισθών υπαλλήλων στή μεγάλη βιομηχανία.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 3 : ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΜΕΣΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΓΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΙΣΟΔΥΝΑΜΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ

(Μισθωτός με σύζυγο και δύο τέκνα)

Σχετικά Ισοδύναμα εισοδήματα	Μέσοι φορολογικοί συντελεστές*		Μεταβολή μέσων συντελεστών *	Έπίδραση δευτερεύουσας				Μεταβολή φορολογικής κλίμακας*
	1980	1972		Πραγματική προοδευτική κλίμακα*	Όνομαστική προοδευτική κλίμακα*	Συνολική προοδευτική κλίμακα*	Μεταβολή κλίμακας*	
350.000	1,03	0,15	0,88	0,98	10,18	11,16	-10,28	
400.000	3,42	0,61	2,81	1,23	11,57	12,80	-9,99	
450.000	5,58	1,17	4,41	1,40	12,74	14,14	-9,73	
500.000	7,65	1,74	5,91	1,54	13,80	15,34	-9,43	
600.000	11,65	2,87	8,78	1,63	16,04	17,67	-8,89	
700.000	15,08	3,91	11,17	1,68	17,92	19,60	-8,43	
800.000	18,10	4,83	13,27	1,87	19,48	21,35	-8,08	
900.000	20,69	5,66	15,03	2,23	20,56	22,80	-7,76	
1.000.000	22,90	6,53	16,37	2,58	21,22	23,80	-7,43	
2.000.000	35,46	15,25	20,21	4,05	20,91	24,96	-4,75	
3.000.000	40,85	22,23	18,62	4,43	16,64	21,07	-2,45	

* = Ποσοστά.

πού συνέβη κάτι τέτοιο δεν έγινε κατά το αυτό ποσοστό για όλα τα επίπεδα εισοδήματος. Πράγματι, ο λόγος της διαφοράς μεταξύ επίδρασης της ονομαστικής προοδευτικότητας και μεταβολής των φορολογικών παραμέτρων προς την επίδραση της ονομαστικής προοδευτικότητας αυξάνει καθώς αυξάνει το εισόδημα πού σημαίνει ότι η επίδραση του πληθωρισμού περιορίστηκε συγκριτικά περισσότερο στις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις.

V. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΤΙΜΑΡΙΘΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Ο ψηλός ρυθμός πληθωρισμού σε συνδυασμό με την προοδευτικότητα της φορολογικής κλίμακας και την διατήρηση των φορολογικών παραμέτρων σε σταθερά επίπεδα είχε σαν συνέπεια όχι μόνο να αυξηθεί ή φορολογική επιβάρυνση αλλά και να γίνει αναδιανομή του φορολογικού βάρους κατά τέτοιο τρόπο πού να έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές της οριζόντιας και κάθετης φορολογικής ισότητας. Έπειδή για τους περισσότερους φορολογούμενους ή φορολογική επιβάρυνση αυξήθηκε ταχύτερα από την αύξηση της φοροδοτικής τους ικανότητας τα τελευταία χρόνια έγιναν προσαρμογές στην φορολογική νομοθεσία πού όμως δεν έφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Στην παράγραφο αυτή θα εξετασθεί η επίδραση πού ασκεί στην προοδευτικότητα ή εφαρμογή της αυτόματης τιμαριθμοποίησης της φορολογίας, δεδομένου ότι αυτή αποτελεί επιδίωξη της νέας κυβέρνησης και αίτημα των εργαζομένων για την εξουδετέρωση των πιό πάνω επιπτώσεων. Πιο συγκεκριμένα ή ανάλυση θα περιοριστεί στην περίοδο 1975 - 80 και θα υποθεθεί ότι τό 1975 συγχρόνως με την τροποποίηση της φορολογικής κλίμακας έγινε και ή εφαρμογή της αυτόματης τιμαριθμοποίησης. Επίσης θα υποθεθεί ότι κατά την διάρκεια της περιόδου δεν έγινε καμιά μεταβολή στα αφορολόγητα ποσά ούτε εισαγωγή του συστήματος tax credit.

Από τις διάφορες μεθόδους τιμαριθμοποίησης υποθέσαμε ότι εφαρμόστηκε αυτή κατά την οποία τα ποσά των απαλλαγών και εκπτώσεων άλλα και τα κλιμακία του φορολογητέου εισοδήματος ακολουθούν ενα δείκτη πού αντιπροσωπεύει την αύξηση του κόστους ζωής. Πρόβλημα στην εφαρμογή της αυτόματης τιμαριθμοποίησης αποτελεί ή επιλογή του κατάλληλου δείκτη πού να εκφράζει καλύτερα τις μεταβολές στην αγοραστική δύναμη των εισοδημάτων άλλα συνήθως χρησιμοποιείται ο δείκτης τιμών καταναλωτή. Μέ βάση τον δείκτη αυτό (1975 = 100) τό μέγιστο απαλλαγής από τό εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες εκτιμάται από 40.000 στο 1975 σε 85.000 τό 1980, τό ελάχιστο όριο συντήρησης από 20.000 σε

42.500 και οί εκπώσεις λόγω οικογενειακών βαρών για ένα φορολογούμενο μέ σύζυγο και δύο τέκνα από 50.000 σε 106.250 δραχμές. Στον Πίνακα Π2 του παραρτήματος εμφανίζονται τα κλιμάκια φορολογητέου εισοδήματος πριν και μετά την τιμαριθμοποίηση της φορολογίας. Το συνολικό εισόδημα, τό φορολογητέο εισόδημα προσαρμοσμένο σύμφωνα μέ τήν εξέλιξη του δείκτη τιμών καταναλωτή καθώς και τό ποσό φόρου πού αναλογεί εμφανίζονται στον πίνακα 4. Παρατηρείται ότι ή φορολογική επιβάρυνση μετά τήν τιμαριθμική αναπροσαρμογή είναι ψηλότερη για εισοδήματα εως 350.000 από δι χωρίς τιμαριθμική αναπροσαρμογή (Πίνακας ΠΙ), άλλα σημαντικά μικρότερη για τά ψηλότερα εισοδήματα. "Όσο άφορα τήν προοδευτικότητα παρατηρείται δι, για εισοδήματα από 400.000 εως 2 εκατ. είναι πολύ χαμηλότερη αυτής χωρίς τήν τιμαριθμική αναπροσαρμογή ενώ σύμφωνα μέ τήν μέθοδο τής φορολογικής επιβάρυνσης οί συντελεστές προοδευτικότητας είναι αισθητά μικρότεροι στα χαμηλά καί μεσαία εισοδήματα και μεγαλύτεροι στα ανώτερα εισοδήματα.

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μέτρηση τής προοδευτικότητας είναι αναγκαία για να διαμορφωθεί ό φόρος εισοδήματος έτσι ώστε να εξασφαλίζει δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών. Άπαραίτητη όμως είναι ή γνώση του βαθμού προοδευτικότητας καί για τήν άσκηση άντικυκλικής δημοσιονομικής πολιτικής άφοϋ τους ισχυρότερους αυτόματους σταθεροποιητές του φορολογικού συστήματος αποτελούν οί φόροι μέ ψηλό βαθμό προοδευτικότητας.

Άνεξάρτητα από τόν λόγο εφαρμογής του, οί δημοσιονομικές αρχές πρέπει νά γνωρίζουν τίς ακριβείς επιπτώσεις κάθε νέου μέτρου. Στην μελέτη αυτή επιχειρήθηκε εκτίμηση των επιπτώσεων πού είχαν στον βαθμό προοδευτικότητας του ΦΕΦΠ οί κατά τήν περίοδο 1972 - 81 μεταρρυθμίσεις στην φορολογική νομοθεσία. Μια διαπίστωση είναι ότι δλες οί φορολογικές μεταρρυθμίσεις πού έλαβαν χώρα κατά τή διάρκεια τής εξεταζόμενης περιόδου μείωσαν τους μέσους φορολογικούς συντελεστές όλων των κλιμακίων καί κατά συνέπεια ελάφρυναν τήν φορολογική επιβάρυνση των φορολογούμενων. Οί συντελεστές προοδευτικότητας υπολογίστηκαν τόσο μέ βάση τήν μέθοδο του μέσου φορολογικού συντελεστή όσο καί αυτή τής φορολογικής επιβάρυνσης. "Όπως σε κάθε φορολογική διάρθρωση διαπιστώθηκε ότι οί συντελεστές προοδευτικότητας μειώνονται καθώς προχωράμε από τά χαμηλά στα ανώτερα επίπεδα εισοδήματος, πού σημαίνει ότι ό βαθμός προοδευτικότητας στα ανώτερα κλιμάκια είναι μικρότερος από αυτόν στα κατώτερα. Σύμφωνα μέ τήν μέθοδο του μέσου φορολογικού συντελεστή ό-βαθ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΒΑΘΜΟΣ ΠΡΟΔΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΙΜΑΡΩΜΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ:

ΕΤΟΣ 1980

(Μισθωτός, σύζυγος, δύο τέκνα)

Συνολικό εισόδημα	Φορολογη- τέο εισόδημα	Φόρος	Μέσος φορολογικός συντελεστής	Όριακός φορολογικός συντελεστής	Προδευτικότητα φορολογικής έπι- βάρυνσης	Προδευτικότητα μέσου φορολογικού συντελεστή
150.000	—	—	—	—	—	—
180.000	—	—	—	—	—	—
210.000	—	—	—	—	—	—
250.000	16.250	438,7	0,17	—	—	—
300.000	66.250	2.216,2	0,74	3,55	4,80	0,0011
350.000	116.250	5.028,7	1,44	5,62	3,90	0,0014
400.000	166.250	7.076,2	1,77	4,09	2,31	0,0006
450.000	216.250	11.958,7	2,66	9,76	3,67	0,0017
500.000	266.250	17.785,8	3,56	11,65	3,27	0,0018
600.000	366.250	32.376,6	5,40	14,59	2,70	0,0018
700.000	466.250	51.490,3	7,33	19,11	2,60	0,0019
800.000	566.250	73.134,9	9,14	21,64	2,37	0,0017
900.000	666.250	97.569,9	10,84	24,43	2,25	0,0017
1.000.000	766.250	125.379,9	12,54	27,81	2,22	0,0017
2.000.000	1.766.250	509.769,9	28,84	38,44	1,51	0,0012
3.000.000	2.766.250	982.854,9	35,57	47,31	1,44	0,0007

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΙ : ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΟΝ ΦΕΡΟΣ
(Μισθοφότος, σόζυγος, δύο τέκνα)

ΦΕΡΟΣ

Συνολικό είσοδημα (δραχμές)	1972-1973	1974	1975-1976	1977	1978-1979	1980	1981
150.000	5.500	2.000	1.440	-	-	-	-
180.000	8.860	4.700	3.510	-	-	-	-
210.000	12.640	7.900	6.300	900	-	-	-
250.000	19.220	12.900	11.070	5.670	3.150	-	-
300.000	29.560	21.500	19.260	13.860	10.260	-	-
350.000	41.400	32.200	29.340	23.940	19.800	3.600	-
400.000	54.740	44.400	40.770	35.370	30.690	13.680	6.638
450.000	69.580	58.100	53.910	48.510	43.110	25.110	12.330
500.000	86.200	73.300	68.850	63.450	57.330	38.250	23.175
600.000	122.320	107.900	102.690	97.290	90.450	69.930	48.312
700.000	162.440	146.500	140.130	134.730	127.170	105.570	79.245
800.000	205.440	189.100	181.170	175.770	167.490	144.810	113.490
900.000	249.280	232.100	222.570	217.170	208.890	186.210	151.470
1.000.000	295.280	277.800	267.210	261.810	252.810	229.050	192.870
2.000.000	783.120	764.500	749.160	743.850	734.130	709.290	660.510
3.000.000	1.273.120	1.254.500	1.267.290	1.261.890	1.251.450	1.225.530	1.161.810

ΚΛΙΜΑΚΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΙΜΑΡΙΘΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ, ΕΤΟΣ 1980

Χωρίς τιμαριθμική ανάπροσαρμογή	Μετα την τιμαριθμική ανάπροσαρμογή
0 - 20.000	0 - 42.500
20.000 - 40.000	42.500 - 85.000
40.000 - 60.000	85.000 - 127.500
60.000 - 80.000	127.500 - 170.000
80.000 - 110.000	170.000 - 233.750
110.000 - 140.000	233.750 - 297.500
140.000 - 170.000	297.500 - 361.250
170.000 - 200.000	361.250 - 425.000
200.000 - 250.000	425.000 - 531.250
250.000 - 300.000	531.250 - 637.500
300.000 - 350.000	637.500 - 743.750
350.000 - 400.000	743.750 - 850.000
400.000 - 500.000	850.000 - 1.062.500
500.000 - 600.000	1.062.500 - 1.275.000
600.000 - 800.000	1.275.000 - 1.700.000
800.000 - 1.000.000	1.700.000 - 2.125.000
1.000.000 - 2.000.000	2.125.000 - 4.250.000
2.000.000 - 3.000.000	4.250.000 - 6.375.000

μός προοδευτικότητας τοῦ 1981 βρέθηκε ανώτερος αὐτοῦ του 1972 για εισοδήματα μεγαλύτερα ἀπὸ 500.000 και κατώτερος για τα λοιπὰ εισοδήματα. Σύμφωνα μέ τήν μέθοδο της φορολογικῆς επιβάρυνσης ἡ προοδευτικότητα αὐξάνει διαρκῶς ἀπὸ το 1972 εως το 1981 και για ὅλα τα ἐπίπεδα εισοδήματος πού υπερέβαιναν τό αφορολόγητο ὄριο. Ἐπίσης, σύμφωνα μέ τήν μέθοδο αὐτή ὁ βαθμός προοδευτικότητας κατά τήν διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου μεταβλήθηκε περισσότερο στα κατώτερα καί μεσαία εισοδήματα και λιγότερο στα ἀνώτερα εισοδήματα ενώ ὁ ρυθμός μείωσης του καθὼς ανερχόμαστε στην εισοδηματικὴ κλίμακα ἦταν τό 1981 πολύ ταχύτερος ἀπὸ ὅτι τό 1972.

Ἐκτος ἀπὸ τίς γενικῆς αὐτές τάσεις εξετάσθηκαν οἱ ἐπιδράσεις πού εἶχαν στον βαθμὸ προοδευτικότητας συγκεκριμένα μέτρα φορολογικῆς πολιτικῆς.

"Έτσι, π.χ. βρέθηκε ότι η εφαρμογή το 1977 tax credit μείωσε την επιβάρυνση των φορολογούμενων άλλα συγχρόνως αύξησε τον βαθμό προοδευτικότητας του συστήματος. Επί πλέον, σύμφωνα με την μέθοδο της φορολογικής επιβάρυντης — πού σε περίπτωση μείωσης των συντελεστών εξυπηρετεί καλύτερα τά συμφέροντα των ανώτερων εισοδηματικών τάξεων—ό νόμος 1160/81 προκάλεσε αύξηση του βαθμού προοδευτικότητας σε όλα τά επίπεδα εισοδήματος. Ή μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης πού προκάλεσε ή πρόσφατη αυτή φορολογική μεταρρύθμιση δεν υπήρξε ή ίδια για όλα τά εισοδήματα άλλα ή ποσοστιαία μείωση των μέσων συντελεστών ήταν μεγαλύτερη στα χαμηλά και μεσαία εισοδήματα (π.χ. μείωση κατά 51,5% σε εισόδημα 400.000 και 30,9% σε εισόδημα 600.000) και μικρότερη στα ανώτερα εισοδήματα (π.χ. κατά 18,6% στις 900.000 και 5,2% στα 3 εκατ.) από όπου προκύπτει ότι πέρα από την μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης επιδιώχθηκε και ανακατανομή του φορολογικού βάρους σε όφελος των κατώτερων εισοδηματικών τάξεων. Διαφορετικά όμως είναι τά συμπεράσματα πού προκύπτουν με την μέθοδο της προοδευτικότητας του μέσου φορολογικού συντελεστή πού σε περίπτωση μείωσης των φορολογικών συντελεστών εξυπηρετεί καλύτερα τά συμφέροντα των χαμηλότερων εισοδηματικών τάξεων. Κατά την μέθοδο αυτή ό μέσος φορολογικός συντελεστής για εισοδήματα εως 800.000 μειώθηκαν κατά αριθμό μονάδων πού αυξάνει καθώς αυξάνει το εισόδημα (π.χ. μείωση 1,8 μονάδες στις 400.000 και 3,9 μονάδες στις 800.000) ενώ για τά ανώτερα εισοδήματα οι μέσοι συντελεστές μειώθηκαν κατά αριθμό μονάδων πού μειώνεται με την αύξηση του εισοδήματος (π.χ. μείωση κατά 3,8 μονάδες στις 900.000 και 2,1 μονάδες στα 3 εκατ.). "Έτσι, ή μείωση των συντελεστών ήταν μικρότερη στα χαμηλότερα κλιμάκια με συνέπεια ό βαθμός προοδευτικότητας να μειωθεί για εισοδήματα εως και 800.000 και να έχουμε μεταφορά του σχετικού φορολογικού βάρους σε βάρος των χαμηλότερων εισοδηματικών τάξεων.

Ό υψηλός ρυθμός πληθωρισμού βρέθηκε ότι επηρέασε σημαντικότερα την προοδευτικότητα του φόρου άλλα ή επίδραση του, παρά τις ενέργειες των δημοσιονομικών άρχων, υπήρξε πολύ δυσμενέστερη στα κατώτερα εισοδηματικά κλιμάκια. Τέλος, εκτιμήθηκε ότι ή εφαρμογή της αυτόματης τιμαριθμοποίησης της φορολογίας θα είχε σαν συνέπεια μείωση των εσόδων και πτώση του βαθμού προοδευτικότητας σύμφωνα με την μέθοδο του μέσου φορολογικού συντελεστή ενώ σύμφωνα με την μέθοδο της φορολογικής επιβάρυνσης πτώση της προοδευτικότητας θα υπήρχε μόνο για τά κατώτερα και μεσαία εισοδήματα και αύξηση αυτής για τά ψηλότερα εισοδήματα.

Ή σημαντικότερη όμως διαπίστωση της μελέτης είναι ότι οί μέθοδοι μέτρησης της προοδευτικότητας διαφέρουν όχι μόνο στην έμφαση πού αποδίδουν στις διάφορες πτυχές της προοδευτικότητας άλλα και στα αποτελέσματα και τά συμ-

φέροντα των διάφορων εισοδηματικών τάξεων. "Έτσι, εάν επιθυμείται αύξηση των εσόδων και διατήρηση τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ προοδευτικότητας οι κατώτερες εισοδηματικές τάξεις θα ἔχουν συμφέρον ὅλοι οἱ συντελεστές να αυξηθούν κατὰ τὸ αὐτὸ ποσοστὸ ἐνῶ οἱ ἀνώτερες εισοδηματικές τάξεις θὰ προτιμούν οἱ συντελεστές να αυξηθούν κατὰ τὸν αὐτὸ ἀριθμὸ ποσοστιαίων μονάδων, και ἀντίστροφα σὲ περίπτωση μείωσης τῶν συντελεστῶν, μέ συνέπεια ἢ ἀποδοχή ἢ ἀπόρριψη μίας μεθόδου μέτρησης τῆς προοδευτικότητας να ἀνάγεται τελικὰ σὲ θέμα στόχων και πολιτικῆς ἐπιλογῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. R. Musgrave: «The Theory of Public Finance», Mc Graw-Hill 1959.
2. Δ. Καράγιωργας: «Ἡ προοδευτικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ φόρου εισοδήματος και ἡ σταθεροποιητικὴ αὐτοῦ ἐπίδρασις», Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1963.
3. N. Tatsos: «Taxation for Economic Stabilisation in Southern Europe», Ph. D. Thesis, Wales University 1978.
4. R. Musgrave and T. Thin: «Income Tax Progression, 1929-48», Journal of Political Economy 1-948, pp. 498-514.
5. T. Stevers: «The impact of Growth and inflation on Taxation», in the «Inflation, Economic Growth and Taxation», International Institute of Public Finance, 29th Congress, Barcelona 1973.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εάν οι μέσοι φορολογικοί συντελεστές αυξηθούν κατά τις αυτές ποσοστιαίες μονάδες θα έχουμε :

$$A' = A + \eta = \frac{f(Y)}{Y} + Z \text{ όπου το } A' \text{ παριστά τόν νέο μέσο φορολογικό συντελεστή}$$

σέ ένα δεδομένο επίπεδο εισοδήματος. Ο βαθμός προοδευτικότητας της νέας κλίμακας θα είναι :

$$\frac{d}{dY} \left[\frac{f(Y)}{Y} + Z \right] = \frac{d}{dY} \left[\frac{f(Y)}{Y} \right]$$

άπό όπου προκύπτει ότι παραμένει αμετάβλητος.

Εάν ή αυτή αύξηση ποσοστιαίων μονάδων επιβληθεί στους οριακούς φορολογικούς συντελεστές θα έχουμε :

$$M' = M + Z - \frac{df(Y)}{dY} + Z$$

καί δεδομένου ότι ή προοδευτικότητα του οριακού συντελεστή εκφράζεται σάν

$$\frac{f'(Y_2) - f'(Y_1)}{Y_2 - Y_1}$$

θα παραμείνει αμετάβλητη.

Τέλος, εάν οι μέσοι φορολογικοί συντελεστές εμφανίσουν τήν ίδια ποσοστιαία μεταβολή θα έχουμε :

$$A' = A (1+Z) \quad \text{και} \quad M = \frac{d [f(Y) (1+Z)]}{dY}$$

$$\text{και} \quad \frac{M'}{A'} = \frac{df(Y)}{dY} \frac{Y}{f(Y)} = \frac{M}{A}$$

άπό όπου προκύπτει ότι δεν μεταβάλλεται ή προοδευτικότητα της φορολογικής οφειλής.